

Джерела та література

1. Драбкин А.В. 22 июня. Черный день календаря / А.В. Драбкин, А.В. Исаев. – М.: Яуза, Эскмо, 2008. – 384 с.
2. Исаев А.В. От Дубно до Ростова / А.В. Исаев. – М.: АСТ, 2005. – 710 с. – (Неизвестные войны).
3. Исмаилов Р. Операция «Барбаросса» – кризис мировой войны / Р. Исмаилов // Вторая мировая война / Р. Исмаилов. – М.: АСТ, 2002. – Приложение 2. – С. 801-814.
4. Калашников М. Третий проект. Погружение / М. Калашников, С. Кугушев. – М.: АСТ, Астрель, 2005. – 766 с.
5. Кремлёв С. Кремлевский визит фюрера / Сергей Кремлёв. – М.: Яуза, 2005. – 768 с.
6. Кремлёв С. Россия и Германия: вместе или порознь? СССР Сталина и рейх Гитлера / Сергей Кремлёв. – М.: АСТ, 2004. – 360 с. – (Великие противостояния).
7. Кремлёв С. Россия и Германия: Путь к пакту: Коридоры раздора и пакт надежды / Сергей Кремлёв. – М.: АСТ, 2004. – 469 с. – (Великие противостояния).
8. Мартиросян А.Б. Кто привел войну в СССР? / А.Б. Мартиросян. – М.: Яуза, Эскмо, 2007. – 640 с. – (Война и мы).
9. Мельтюхов М. Освободительный поход Сталина. Бессарабский вопрос в советско-румынских отношениях (1917-1940 гг.) / Михаил Мельтюхов. – М.: Яуза, Эскмо, 2006. – 512 с. – (Великая Отечественная: Неизвестная война).
10. Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (Документы, факты, суждения) / М.И. Мельтюхов. – М.: Вече, 2000. – 608 с.
11. Мухин Ю.И. За державу обидно! / Ю.И. Мухин. – М.: Яуза, 2004. – 640 с.
12. Мухин Ю.И. Крестовый поход на Восток. «Жертвы» Второй Мировой / Ю.И. Мухин. – М.: Яуза, 2004. – 352 с.
13. Паршев А.П. Почему Америка наступает / А.П. Паршев. – М., АСТ, 2002. – 370 с. – (Великие противостояния).
14. Переслегин С. Вторая мировая: война между Реальностями / Сергей Переслегин. – М.: Яуза, Эскмо, 2006. – 544 с.
15. Переслегин С. История: Метаязыковый и структурный подходы / Сергей Переслегин // Вторжение которого не было / Сергей Переслегин. – М., 2001. – Приложение 2. – С. 464-496.
16. Переслегин С. Мировая война и кризис европейского военного искусства / Сергей Переслегин // Стратегия непрямых действий / Сергей Переслегин. – М.: АСТ, 1999. – Приложение 1. – С. 464-493.
17. Широкопад А.Б. Флот, который уничтожил Хрущев / А.Б. Широкопад. – М.: АСТ, 2004. – 440 с.

Жиряков А. Ю. Исследование причин советско-германской войны в имперском направлении российской историографии Второй мировой войны

В статье рассмотрена история создания и усовершенствования гипотез причин советско-немецкой войны в имперском направлении российской историографии Второй Мировой войны, установлены и раскрыты ключевые положения данных гипотез.

Ключевые слова: гипотеза «второстепенности», стратегическая гипотеза, причины советско-немецкой войны.

Zhiryakov O. Yu. Research of the causes of the Soviet-German War in the imperial trend of Russian historiography of the World War II

The article reviews the history of the creation and improvement of the hypotheses of the reasons of the Soviet-German war in the imperial direction of the Russian historiography of the Second World War, the key provisions of these hypotheses are established and revealed.

Keywords: hypothesis "subsidiarity", the strategic hypothesis, the reasons for the Soviet-German War.

УДК: 94:329.17.(477)“1989/2012”

В. В. Мороко

ІСТОРІОГРАФІЯ ЕВОЛЮЦІЇ СУЧАСНИХ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ УКРАЇНИ

У статті аналізується історіографія еволюції сучасних партій України. Пропонується власне бачення методики гуртування наукових праць з цього питання на основі виокремлення трьох груп – досліджень загального характеру; робіт, присвячених аналізу політичних течій та праць, в яких партії розглядаються в системі суспільних конструкцій, притаманних демократичному ладу

Ключові слова: історіографія, партія, партійні системи, історична наука

Зростання ролі політичних партій у становленні держави та її демократичного устрою, лавиноподібний процес створення даних асоціацій та їх бурхлива діяльність в останні роки, критичне посилення суспільного протистояння завдяки пропонованим партіями ідеям – все це не залишилось поза увагою науковців. Десятки монографій і більше сотні дисертаційних досліджень фахівців гуманітарних наук, тисячі статей з різноманітної проблематики життя партій стали реакцією наукової спільноти на діяльність цих громадських об'єднань. Природно, що такий масив вимагає історіографічного огляду та класифікації.

Тому логічними стали дисертаційні дослідження І. Кизименко та В. Сімперович, в яких знаходимо ґрунтовний аналіз історіографії партійного будівництва в Україні з кінця 80-х рр. XX ст. і до початку XXI ст. [1; 2]. Крім історіографії питання автори пропонують власну класифікацію.

Так, І. Кизименко головним критерієм у класифікації груп досліджень обирає ставлення політичних сил до державотворення. Всі праці в даному історіографічному огляді об'єднуються за напрямками діяльності

партій та їх організаційними формами. Автор виокремлює чотири великі групи: історіографія партійно-політичних течій, профспілкового, жіночого та молодіжного руху.

Інший підхід пропонує В. Сімперович. Весь масив праць він групує за наступним принципом: узагальнюючі дослідження, тематичні збірки, публікації в журналах та наукових вісниках, комплексні праці з історії України, що висвітлюють розгортання національно-демократичного руху в контексті загальноісторичних чи локальних процесів, матеріали наукових конференцій, круглих столів та читань, дисертації та автореферати дисертацій.

Синтезуючи варіанти класифікації історіографії питання ми пропонуємо наступну схему, в основу якої покладено три групи робіт.

Перша група – праці загального характеру. В них історія партій органічно поєднана із загальнодержавною. У даній групі робіт викладено основні напрямки діяльності партій, в першу чергу парламентських, протягом всього періоду незалежності України [3, с. 9, 163]. Тут слід виокремити перш за все дослідження В. Литвина. Діяльність партій аналізується ним на тлі гострого політичного протистояння в Україні. Головна увага приділяється автором виборчим кампаніям 1998 – 1999 рр. та партійно-політичному протистоянню в парламенті. Розглядаючи партії в першу чергу як виразників ідеологічних уподобань громадян, В. Литвин перемогу лівих партій у 1998 р. пов'язує з прогнозованим обуренням виборців соціальними негараздами: мізерними заробітною платою та пенсіями і їх невивплатою, розвалом всієї системи охорони здоров'я [4, с.97]. Таким чином, він акцентує увагу на значенні для партійної роботи вирішення питань, що турбують пересічного українця.

Значно розширює поле аналізу партійного життя у другій половині 90-х С. Кульчицький. Як і попередній автор, приділяючи певну увагу виборчим кампаніям, метр історичної науки пропонує магістральні напрямки дослідження історії вітчизняних партій. С. Кульчицький звертає увагу не лише на хід виборчих кампаній, а й на їх практичний результат – перерозподіл мандатів. Тобто, корекцію волевиявлення населення тими чи іншими політичними силами [5, с.33]. Не оминає увагою автор і питання створення «партії влади», зокрема НДП [5, с.31].

У працях Г. Касьянова, виданих пізніше, партії теж розглядаються як невід'ємна частина сучасного розвитку країни. Новим моментом стала значна увага автора до питання впливу на діяльність партій великого бізнесу. Дослідником аналізується місце у владній піраміді п'яти найпотужніших ФПГ країни. Партії, які вони створюють, характеризуються в цілому як «герметичний соціальний простір» з власними нормами поведінки, які в «гіршому випадку суперечать відповідним нормам демократичного соціально-орієнтованого суспільства» [6, с.177].

До першої групи робіт, на нашу думку, слід також віднести і пласт досліджень, в яких аналізуються певні грані загальних суспільно-політичних процесів, що відбувались в країні наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. З широкого спектру робіт політологічного спрямування нами виокремлюються праці етнополітичного та електорального напрямків. Зазначимо, що обидва переплітаються саме в процесі дослідження партій. До з'ясування ролі та суті партій під кутом етнополітичних питань зверталися ряд авторів. Так, Ю. Куц справедливо вважає, що «етнонаціональні групи не можна ототожнювати з політичними партіями, що змагаються за владу, беруть участь у владному управлінні суспільством» [7, с.27]. На користь цієї тези маємо висновки ряду політологів, які вивчали конкретні етнічні групи та констатували факт нетотожності етносу і партії, що декларує його захист. Відповідні аргументи можна знайти в дослідженнях А. Дегтяренко та Ю. Дингес [8; 9]. У першому випадку вказується на проєвропейськість болгар та греків у партійному виборі, у другому – на цілковиту байдужість німців до таких асоціацій взагалі.

Ця теза підтверджена загальнонаціональними виборами і стосовно більш чисельних націй та етносів. Не дивлячись на те, що росіян в Україні 13,1 %, жодна з партій, яка декларує «російськість», таких відсотків не отримувала. Як не мала 82 % і жодна з націонал-патріотичних партій України. Крім цього, саме Рух, УРП, НСНУ в АРК мали більшість голосів від кримськотатарської громади. На подібне вказує і В. Котигоренко, який стверджує, що «порівняння програмних положень найвідоміших політичних партій стосовно етнонаціональної сфери та аналіз етнічної складової їхньої участі у виборчих перегонах спонукає до висновку, що для успіху на парламентських виборах замало тільки етнічної риторики, необхідно, щоб остання сполучалася з риторикою власне політичною та соціально-економічною» [10].

Дійсно, тему захисту національної ідентичності в поєднанні з загальнодержавними питаннями в тій чи іншій мірі використовують більшість партій. Тому існує інша точка зору, згідно якої саме за відношенням до нації та етносів слід класифікувати партії. Так, М. Дністрянський виокремлює вісім груп, в залежності від «позиції та принципової етнополітичної риси ідеології, їхньої геополітичної орієнтації та підходів до становлення державного устрою» [11, с. 355–366]. Погоджується з таким напрямком і Г. Луцишин, називаючи цей процес делегуванням національними меншинами своїх повноважень політичним партіям [12].

У цьому ж руслі як функціонуючі групи самовизначення та контрсамовизначення етнічних груп досліджує політичні партії С. Римаренко [13]. На партійну активність саме на основі національної самоідентичності росіян в АРК та угорців на Закарпатті вказує Л. Лойко [14]. У свою чергу О. Терешкун вказує на зворотний процес – вплив партій, як один з чинників формування нації, зокрема української [15].

Як певна альтернатива етнополітичному виміру в дослідженні діяльності партій, ряд робіт написані під кутом електоральної географії. Тобто, дослідження взаємного впливу партій та громадян на відміну від примата етносу та нації. У цьому напрямку працювали В. Березинський, С. Білоусов, А. Голод, Е. Гугнін, І. Доцяк, О. Зубченко, Б. Ідрісов, О. Козуб, Т. Кучеренко, А. Литвин, В. Миронюк, О. Михайлич, Ю. Останець,

Є. Хан, Н. Хома, К. Черкашин. Не дивлячись на те, що в роботах цього напрямку використовується величезний обсяг даних як результатів виборів, так і соціопитувань, що на думку авторів робить їх дослідження більш об'єктивними і всеохоплюючими, вони все ж таки мають концептуальну ваду. Пов'язано це з двома проблемами. Перша: в Україні не існує чіткого уявлення про реальну кількість виборців взагалі, а тому можемо ставити під сумнів і кількість тих, хто бере участь у виборах. Друга: тотальне використання під час виборів адмінресурсу, що, в поєднанні з першою проблемою, робить висновки таких робіт щонайменше дискусійними. Базові цифри скоріше за все відображають не «електоральні уподобання», а рівень можливостей по залученню ресурсів на власну користь групами «впливу-тиску» та конкретними політиками.

Друга група робіт, це дослідження, присвячені аналізу політичних течій, діяльності партій в цілому і їх участі у виборчому процесі зокрема. Ці питання розглядаються в розвідках К. Диканя, А. Ткачука, О. Гараня, В. Омелько та О. Майбороди, А. Романюка та Ю. Шведа, М. Осушного та М. Примуш, С. Сірої, С. Філіпчук тощо.

Безпосередньо діяльності партій в історичній науці було присвячено декілька десятків праць. Так, розвитку партійно-політичних течій присвячені роботи О. Кубракової та О. Терзі. Профспілковий рух привернув увагу істориків з Донецького регіону – Г. Добровольської, Н. Євсюкової, С. Кузьмін, Г. Стоян. Жіночий рух аналізується у дисертації А. Стахневич. Поруч з цим, зростання ролі політичних партій в суспільстві підштовхує істориків до розширення поля досліджень. З'являються роботи загального характеру. Розвиток багато-партійної системи України є сферою фахових інтересів П. Сацького та Ю. Шведа. Про роль та місце партій в загальній мережі громадських організацій, розбудові державних органів, формуванні правової системи країни можна дізнатися з робіт В. Авсеєвич, Н. Адамович, Н. Дроботенко, В. Моргун, Н. Мосюкової, В. Пекарчук, Р. Офіцинського, В. Чмихової. Ряд праць присвячені дослідженню регіональних питань і, відповідно, особливостям партійної роботи в локальних вимірах. До цієї групи ми віднесли розвідки М. Басараб, А. Берені, С. Кобута та Л. Лановок.

Партіям, або тому чи іншому аспекту діяльності конкретної організації, присвячені праці С. Бондаренко, О. Мардаренко, О. Шановської, Р. Маліновського, О. Назарчука, О. Слободян [16]. В трьох перших з названих розглядається діяльність Руху. В них Рух розглядається як ідеологічна організація націонал-демократичного спрямування, виникнення якої було реакцією українського народу на багаторічне зазіхання союзного центру на його сутність.

Іншій партійній структурі патріотичного ґатунку – УРП, присвячене дисертаційне дослідження О. Слободяна. Хоча автором заявлені хронологічні рамки 1990 – 1996 рр., очевидно з огляду на час захисту, дисертант торкається періоду діяльності організації включно по 1998 р. Не дивлячись на певні спірні твердження, як то «втрата революційної ситуації на початку 1990-х років, колабораціонізм з непатріотичною владою..., незформованість політичної свідомості і, як результат, різне розуміння патріотизму українським народом (тобто незформованість української політичної нації) призвели до суттєвої поразки націонал-демократів на виборах до Верховної Ради України в 1994 і 1998 роках», погодимось з думкою автора, що значний вплив на розкол націонал-демократичного руху в цілому мало ставлення його учасників до кандидатів на посаду Президента України в 1999 р.

Умовно лівий ідеологічний спектр досліджували Р. Малінковський та О. Назарчук на прикладі КПУ, СДПУ, СДПУ(О), СДС та УСДП.

Підводячи певний підсумок, зазначимо, що історична наука досліджує партії за наступними напрямками: їх роль та місце у процесі розбудови держави і становлення демократичного суспільства, практична робота через участь у виборах та формуванні ідеологічних засад свого існування. Це концептуально відрізняє сучасну науку від радянської, яка розглядала партії крізь призму класового підходу лише в площині пролетарські – непролетарські.

Третя група представлена працями, в яких партії розглядаються в системі суспільних конструкцій, притаманних демократичному ладу. Зазначимо, що історичних аспектів діяльності партій торкалися не лише історики, а й політологи. Так, І. Рябіка, досліджуючи процес становлення багатопартійності в Україні, дійшов висновку, «що ніякого особливого шляху, за яким могла б піти республіка, не вийшло, політичні процеси утворення нових політичних партій в основному розвивалися відповідно до загальних закономірностей» [17, с.15]. Певною мірою згодна з ним і Т. Дашко, яка стверджує, що в Україні працюють закономірності М. Дюверже. Тобто, загальносвітові тенденції. Тому на становлення справжньої багатопартійності може вплинути виключно виборча система. Як зазначає автор, «підтверджено сприяння багатопартійності пропорційної системи та мажоритарної системи абсолютної більшості. Виборчі системи суттєво впливають на політичне життя суспільства. А врахування особливостей взаємодії виборчих та політичних систем може стати вагомим інструментом державотворення в руках законодавця» [18, с.9]. Проте не лише законодавця, а й партій, які мають брати активну участь в цих процесах. Що частково і досліджували В. Бортніков, С. Бондар, О. Іщенко, В. Колюх, М. Перепелиця, М. Семенко, О. Старинець, В. Ясинська, С. Телешун. На думку останнього «роль політичних партій у гарантуванні державного устрою України поступово може зростати разом із зростанням кількості й підвищенням ролі партій, які будуть створені за новими ідеологічними принципами і представляти інтереси певних бюрократичних кланів» [19, с.24].

Як видно з висновків вказаних авторів, серед багатьох факторів, що впливали на розбудову партійних структур, особливого значення набули виборчі кампанії. Точніше, їх тип. Зміна ж підходів до організації виборчих кампаній та відповідно й самих партій можлива виключно в межах закону. Принаймні в демократичному суспільстві. Законодавчої регламентації діяльності партій в свої роботах торкаються фахівці з теорії та історії держави і права, конституційного адміністративного, цивільного та кримінального права.

Весь цей масив робіт, в залежності від того, через призму яких процесів або існування інститутів державної влади розкривається та чи інша сторона функціонування та діяльності партії, можна звести, на нашу думку, до декількох підгруп:

– роботи, автори яких, досліджуючи виборче законодавство паралельно розкривають роль та місце партій у цьому процесі;

– праці, в яких, розглядаючи теоретичні засади дотримання конституційних прав та свобод, дослідники не можуть обійтися без партій: чи то як права громадян на об'єднання, чи то як прав та обов'язків самих партій.

Перебуваючи на стику дисциплін, дослідження партій робить можливим вивчення, на перший погляд, виключно юридичних проблем їх діяльності представниками інших наук. У цьому ряді роботи політологів Т. Дешко, В. Звіркової, А. Коваленко, Г. Малкіної, Б. Райковського, І. Туркіної та фахівців з державного управління – С. Саханенко, І. Шкурат. Дана група дослідників також розглядає партії як один з елементів демократичної організації влади в суспільстві.

Діяльності партій в плані досліджень громадянських об'єднань присвячено декілька робіт. Аналіз їх функціонування знаходимо в праці Є. Додіної [20]. На думку автора, функції громадських організацій в сучасній Україні можна розділити на чотири групи. Деяко розширює класифікацію партій за принципами правової взаємодії громадянського суспільства і держави М. Новіков. Він пропонує нову схему: а) правозахисні об'єднання; б) соціально-екологічні об'єднання; в) політичні партії [21, с.10]. Відповідно до базових характеристик, громадські організації, на думку О. Ващук, можна згрупувати в чотири види, а саме: за суб'єктом діяльності, за сферою суспільного життя, за типом та напрямом діяльності, за визначенням організаційно-правової форми та її найменуванням [22, с.12].

Показовим для розуміння того, якими бачать правники партії та партійну систему України є дослідження О. Гейди. В роботі аналізується весь комплекс законодавчих актів, що регулюють як діяльність партій, так і виборчі процеси. Автор приходить до висновку, що вітчизняне законодавство є взірцем демократичності, з певними незначними вадами – неврегульованість фінансування партій, майнових питань, діяльності регіональних організацій тощо. Це слушні зауваження фахівця і юриста. Але поруч з цим стверджується, що «політичний спектр партій здійснює перехід від національного виміру до загальноприйнятого в Європі поділу на правих, центр та лівих (поляризований плюралізм), і що в сучасній Україні найбільш актуальною є класифікація партій за ідеологічними особливостями: націонал-радикали, націонал-демократи, центристи, соціал-демократи, ліві партії» [23, с.10]. На наше глибоке переконання ця класифікація не відповідає реаліям українського життя. Розуміння ж партій правниками в наведений спосіб вимагає розгляду творення законодавчої бази діяльності останніх під історичним кутом зору.

Майже абсолютизує роль громадських рухів фахівець з суміжної до права науки – державного управління – О. Хуснутдінов, який вважає, що «громадські організації – це один із ефективних і доступних засобів впливу на офіційні структури влади з боку населення, є формою безпосереднього народовладдя» [24, с.8]. На противагу цьому не відносить партії до ефективного знаряддя контролю Л. Лабенська. Вона стверджує, «що прагнення змінити мажоритарну систему місцевих виборів на пропорційну відображає лише бажання політичних партій мати своїх представників в особі депутатів для лобіювання власних інтересів» [25].

Отже примат мажоритарної концепції формування представницьких і державних органів та заперечення провідної ролі в цьому процесі партій характерний, зазвичай, для дослідників регіональних процесів. Навпевно, це пояснюється недостатньою структуризацією партій саме в областях країни, і, як наслідок, відсутністю позитивних прикладів їх діяльності на місцях. Наприклад, Г. Саміло зазначає, що навіть у період найвищої активності партій на початку 90-х в Запорізькому регіоні їм були не лише притаманні «слабка організаційна стійкість та залежність організаційної єдності партії від міжособистісних стосунків». Вони до того ж «не відповідали перед виборцями, не ставили за обов'язок враховувати інтереси і настрої населення, не вважали за необхідне виробити конкретні програми, пов'язані з рішенням найбільш важливих для суспільства питань (перш за все економічних та соціальних)» [26, с.14]. Хоча є і виняток. Так, О. Чернецька, як певний компроміс, пропонує збереження імперативного мандата, як засобу контролю місцевими громадами діяльності депутатів місцевих рад через партії [27, с.9].

Вищевказане дає право констатувати той факт, що сучасна правова наука намагається запропонувати рецепти розв'язання всіх питань, які стають каменем спотикання у політичній боротьбі. З іншого боку, роботи самих суб'єктів партійно-політичних протистоять засвідчують, що ці рецепти не лише їм знайомі, а й розроблюються самостійно. Свідченням тому є дисертаційні дослідження В. Журавського, О. Лавриновича, В. Місюри, Р. Князевича, М. Ставнійчук, С. Саса [3, с.172]. Але практична діяльність останніх вказує на значну дистанцію між теоретичними пошуками та реаліями політичної боротьби. Це робить праці даних авторів важливими виключно для розуміння того, яким має бути демократичне суспільство і наскільки практична діяльність політичних партій в царині законотворення не відповідає демократичним стандартам.

Таким чином, весь масив досліджень діяльності політичних партій можна згрупувати у три названі вище великі групи. Поруч з цим, не дивлячись на значний обсяг наукових розвідок з даного питання, праць, присвячених діяльності безпосередньо партій, критично мало. Практично відсутні роботи, в яких би розглядалась діяльність позапарламентських партій та політичних об'єднань, що виникли в останні роки. Крім того, слід акцентувати увагу і на певному різноб'ї та відсутності наукової міждисциплінарної співпраці, що призводить до домінування робіт, в яких партії розглядаються або в контексті інших подій, або виключно під кутом політологічної науки.

Джерела та література

1. Кизименко І. О. Суспільно-політичні рухи в Україні (90-ті роки ХХ ст.) : історіографія : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / І. О. Кизименко. — К., 2003. — 14 с.
2. Сімперович В. М. Історіографія національно-демократичного руху за суверенізацію та незалежність України на рубежі 80 – 90-х років ХХ ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / В. М. Сімперович — К., 2005. — 17 с.
3. Мороко В. В. Партиєне будівництво в сучасній Україні (1996 – 2010 рр.). Монографія / В. В. Мороко. — Запоріжжя : «АА Тандем», 2010. — 208 с.
4. Литвин В. М. Україна: досвід та проблеми державотворення (90-ті роки ХХ ст.) / В. М. Литвин ; Ред. : В. А. Смолій. — К. : Наук. думка, 2001. — 560 с.
5. Кульчицький С. В. Утвердження незалежної України : перше десятиліття : (Закінч) / С. В. Кульчицький // Укр. іст. журн. — 2001. — № 4. — С. 3 — 41.
6. Касьянов Г. В. Система владних відносин у сучасній Україні: групи інтересу, клани та олігархія / Г. В. Касьянов // Укр. іст. журн. — 2009. — № 1. — С. 160 — 180.
7. Куц Ю. А. Етнополітичні державотворчі процеси в Україні (управлінський аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра наук з держ. управління : спец. 25.00.01 «Теорія та історія державного управління» / Ю. О. Куц. — К., 2005. — 32 с.
8. Дегтеренко А. М. Етнополітичний аспект життєдіяльності територіальних громад Українського Північного Приазов'я (політологічний вимір) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.05 «Етнополітологія та етнодержавознавство» / А. М. Дегтеренко. — К., 2007. — 16 с.
9. Дингес Ю. О. Відродження етнічної ідентичності німців України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.05 «Етнополітологія та етнодержавознавство» / Ю. О. Дингес. — Сімф., 2007. — 16 с.
10. Котигоренко В. О. Етнічні протиріччя і конфлікти в сучасній Україні : політологічний концепт : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра політ. наук : спец. 23.00.05 «Етнополітологія та етнодержавознавство» / В. О. Котигоренко. — К., 2005. — 39 с.
11. Дністрянський М. С. Етнополітична географія України : проблеми теорії, методології, практики / М. С. Дністрянський. — Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2006. — 490 с.
12. Луцишин Г. І. Національні меншини у політичному житті України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / Г. І. Луцишин. — Л., 2002. — 20 с.
13. Римаренко С. Ю. Етнополітичний вимір самовизначення соціального суб'єкта (теоретико-методологічний аналіз) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра політ. наук : спец. 23.00.05 «Етнополітологія та етнодержавознавство» / С. Ю. Римаренко. — К., 2002. — 38 с.
14. Лойко Л. І. Громадські організації етнічних меншин України : природа, легітимність, діяльність / Л. І. Лойко. — К. : Фоліант, 2005. — 634 с.
15. Терешкун О. Ф. Політична суб'єктність української нації : генеза, стан, тенденції розвитку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.01 «Теорія та історія політичної науки» / О. Ф. Терешкун. — Л., 2005. — 21 с.
16. Бондаренко С. В. Народний Рух України та його роль у національно-політичному житті наприкінці 80-х – на початку 90-х років ХХ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / С. В. Бондаренко. — Чернівці, 2006. — 20 с. ; Мардаренко О. В. Українсько-російські відносини у політичній діяльності Народного Руху України (1989 – 1998 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / О. В. Мардаренко — О., 2007. — 19 с. ; Шановська О. А. Діяльність Народного Руху України з розробки національної програми та практичного втілення її в процесі державотворення (1989 – 1996 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / О. А. Шановська. — О., 2003. — 20 с. ; Малиновський Р. І. Суспільно-політична діяльність Комуністичної партії України (1993 – 2004 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / Р. І. Малиновський. — К., 2007. — 17 с. ; Назарчук О. М. Відродження та розвиток соціал-демократичного руху в Україні в 90-х рр. ХХ ст. : дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : 07.00.01 «Історія України» / О. М. Назарчук. — К., 2003. — 236 с. ; Слободян О. Т. Створення і діяльність Української республіканської партії. 1990 – червень 1996 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / О. Т. Слободян. — К., 1998. — 17 с.
17. Рябіка І. Л. Зародження і легалізація багатопартійності в умовах переходу від тоталітаризму до демократії : історико-політологічний аналіз : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / І. Л. Рябіка. — Сімф., 2007. — 20 с.
18. Дешко Т. В. Взаємозалежність між виборчою системою та партійною структурізацією суспільства (на прикладі посткомуністичних країн та України) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / Т. В. Дешко. — К., 2007. — 15 с.
19. Телешун С. О. Державний устрій України : проблеми теорії і практики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра політ. наук : спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / С. О. Телешун. — К., 2000. — 34 с.
20. Додіна Є. Є. Адміністративно-правовий статус громадських організацій в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Теорія управління ; адміністративне право та процес ; фінансове право» / Є. Є. Додіна. — О., 2002. — 21 с.
21. Новіков М. М. Об'єднання громадян у механізмі взаємодії держави і громадського суспільства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права ; історія політичних та правових вчень» / М. М. Новіков. — Х., 2002. — 18 с.
22. Ващук О. М. Конституційно-правовий статус громадських організацій України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право» / О. М. Ващук. — К., 2004. — 17 с.
23. Гейда О. В. Теоретико-правові основи організації та діяльності політичних партій в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права ; історія політичних та правових вчень» / О. В. Гейда. — Х., 2005. — 20 с.

24. Хуснутдінов О. Я. Громадський рух як чинник формування громадянського суспільства в Україні (державно-управлінський аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.01 «Теорія та історія державного управління» / О. Я. Хуснутдінов. — К., 2003. — 20 с.
25. Лабенская Л. Л. Правовой статус депутатів місцевих рад : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право» / Л. Л. Лабенська. — К., 2004. — 20 с.
26. Саміло Г. О. Правові засади становлення та розвитку політичних партій в Україні з кінця XIX ст. до 2001 р. (на матеріалах Запорізького регіону) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права ; історія політичних та правових вчень» / Г. О. Саміло. — Х., 2004. — 20 с.
27. Чернецька О. В. Конституційно-правовий статус депутатів місцевих рад в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право» / О. В. Чернецька. — К., 2006. — 16 с.

Мороко В. В. Историография эволюции современных политических партий Украины

В статье анализируется историография эволюции современных партий Украины. Предлагается собственное видение методики группирования научных работ по этому вопросу на основе выделения трех групп - исследованной общего характера; работ, посвященных анализу политических течений и работ, в которых партии рассматриваются в системе общественных конструкций, присущих демократическому порядку.

Ключевые слова: историография, партия, партийные системы, историческая наука

Moroko V.V. Historiography of evolution of the modern political parties of Ukraine

The paper analyzes the evolution of the historiography of modern political parties in Ukraine, a proper vision techniques cohesion research papers on the subject based on the separation of the three groups. First – labour general. Second – research on the analysis of political trends. Third – works in which the party dealt with in the system of social structures inherent in a democratic system.

Keywords: historiography, party, party systems, historical science

УДК: 94:316.75:172.5:230.1(477)

І. В. Загребельний

ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛІСТИЧНОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ХРИСТІЯНСТВА

Автор з'ясує характер інтерпретації християнства в ідеології українського націоналізму. На його думку, для українського націоналізму характерне переконання, згідно з яким християнство має бути активним і виражатися в конкретній дії. Християнська релігія і Церква, з точки зору українського націоналізму, повинні бути тісно пов'язані з національним життям.

Ключові слова: християнство, націоналізм, активне пережиття віри.

Дослідження історії взаємозв'язку Церков (зокрема УГКЦ) та українського націоналістичного руху вимагає не лише всестороннього аналізу емпіричного матеріалу, але й глибокого проникнення у християнство та націоналізм як явища ідейної реальності. З огляду на це, досить актуальним видається дослідження християнської складової українського націоналізму.

Відзначимо, що цей пласт націоналістичної ідеології залишається маловивчений. Такі радянські автори, як, наприклад, С. Возняк [3], К. Дмитрук [4 ; 5] та І. Мигович [12 ; 13] зводили союз християнства і націоналізму до «класової єдності». Такий підхід нині не витримує жодної критики. Натомість сьогодні стало певною модою протиставляти християнство й націоналізм, як це роблять львівські дослідники О. Беген, О. Зайцев та В. Стефанів [1]. Щоправда, у вітчизняному академічному дискурсі також є наявними праці, котрі не оминають проблеми внутрішньої єдності християнства та націоналізму. Тут, насамперед, варто згадати дрогобицького дослідника П. Іванишина [9 ; 11].

У нашій статті ми спробуємо з'ясувати особливості націоналістичної інтерпретації християнства, що, наш погляд, допоможе краще збагнути природу взаємовідносин Церкви та націоналістичного руху.

Напевно, щоб найкраще зрозуміти сутність націоналістичної христології, варто звернутися до творчості основоположника модерного українського націоналізму Тараса Шевченка. Звісно, при цьому варто дотримуватися відповідної герменевтики, адже історія показує, що творчість Кобзаря не лише неодноразово заборонялася, але й багаторазово викривлялася як в минулому, так і в сучасному [10]. Очевидно, щоб зрозуміти сутність націоналістичної христології у Шевченка, варто сприймати його, словами Д. Донцова, «інакшим, ніж канонічний його портрет, змальований адептами блудних «сучасних вогнів» соціалізму-комунізму, «прогресу» чи модерної демонократії» [8, с.22]. Такий підхід, на нашу думку, є досить вдалим, адже справді національна поезія чи не найкраще відображає сутність нації, а отже – і породженого нею націоналізму, бо, як зазначав у статті «Гельдерлін і сутність поезії» М. Гайдеггер, «слово поета є тільки тлумаченням “голосу народу”» [11, с.117].

Надзвичайно влучно, хоч і в саркастично-апофатичній формі (що, загалом, характерно для Шевченка), сутність націоналістичної христології передано в «Сні»: